

A kos szarvai közt

Megrabolt, gyönyörű kamaszkorunknak!

A napos meghúzza a kisharangot: érces hullámai hosszan verődnek vissza a boltíves falakról, egybevegyülve a papucskok súrlódó-csoszogó hangjaival. A papucskok előbb tétováznak, majd sorba áll mind, okos jószágához illőn párosával, lépésnyire a többitől. Bőr- és lakkpofájuk fölött pissenés se hallik – feszült áhítattal várnak a Hangra. És a Hang (magakellető kis nyüszítések kíséretében) fölējük árad, hogy a papucspofák megilletődésétől elpárásodjon a fény.

– Nem mozogsz, nem beszélsz! Majd adok én neked anarchiát! ...Majd adok én neked! ... Hétvégén mindent lehet? Kollégiumot robbantani, dinamittal, mi?! ... Ki tüsszög? Ki volt, aki rátüsszentett?! Kiállni! – vagy csak te vagy az, Kitty? ... Szóval csak te voltál...

A Hang gazdája azzal int, hogy induljanak, majd *feszesen-fiatalosan* a falhoz támaszkodik – így nézi a papucskok jólnevelt bevonulását a borvirágos, kráteres képű igazgató s mellette folyton-náthás, tüsszögő kutyája, Kitty.

Péntek este volt.

Odabenn, az asztalok körül – a boltíves, fehérre meszelt, kőpadlós ebédlőben – moccanás nélkül állt a nyolcvan kamaszfiú. *Vigyázzban* álltak, *mellet ki, has behúzva, evőeszközhöz nem nyúlunk* – jól megtanulták. Ahogy megtanulták, hogy *szocialista diák zsebre dugott kézzel szocialista kollégiumban soha (különben bevarratom a zsebedet, édes fiam!), és nem sétálsz az ablakig, lefékezel, ha már közeledsz! még hogy kibámulj vagy kikönyökölj!* És megtanultak nyitott ablaknál mozgalmi nótákat harsogni a szomszédos papnevelde felé, hogy itteni tudományuk egyéb erényeit ne is említsük most.

Ezerkilencszázhatvanegy: mindnyájan tizennégy-tizennyolc évesek; a honvagy pókháló-eresztékén függve távoli falujuktól, s most hinniük kéne, hogy ez a szocializmus...

Március végére járt. Leengedték a szellőzőablakot – a város esti zaja már nem hallatszott ide, a főtca fölé magasodó épületig. Az ebédlőben jó ideig csak az evőeszközök halk, visszafogott zaja szabdalta a csendet.

SZUROMI PÁL (1947) Békés városában élő író, pszichiáter. Az utóbbi években a Vörösmarty Társaságnál jelentek meg könyvei, közöttük a *Chloé* 2021-ben s az *Anyánk kertje* 2022-ben.

A napos – szőke, mackóruhás, riadt arcú harmadikos – fél perc alatt bekapta az ételt, diáksapkáját háta mögött szorongatva a Főnök mögé állt (így hívták maguk közt az igazgatót), s köhintett, kétszer is, nyomatékosan adva készségének, hogy amennyiben fegyelmezni való akad, hát ő természetesen... persze... és minden további nélkül.

A Főnök nem volt a nyugodt kispolgári emésztés híve, magvasabb mondani-valóit – gúzsba kötve a tekinteteket – rendszerint az étkezések végére tartogatta.

– Ki szeretne holnap hazautazni? – kérdezte. – *Ki érzi úgy, hogy hazautazhat? Gondolkozz előbb, aztán jelentkezz!... Jelentkezz, mondom, ne ágaskodj! Kar könyökben hajlik, tenyér fejmagasságban... No, hadd lássam!*

– Kartali, Kristóth, Ádám! Dohányzunk a WC-ben, édes fiaim, aztán engedélyt kérünk?!... Hallgasson, nem érdekel, hány slukk volt! De ha lehozza a kimenőjét, még utána számolhatunk... négy, hat... vagy nyolc-e? Nyolc! – ugye, Sallai, mint a jégkorongban? Miszter Sallai, hová drukolt maga a Szovjetunió–Kanada meccsen? Nyugatra drukkolunk, fiam? Mi a te apád, parasztember vagy tőkés? Le se tagadhatnád, gyerekem, csak jó hangosan kell bemutatkoznod. – Király, ne vigyorogj, a te nevednek még utána nézek... – Akikkel most beszéltem, tudják, mihez tartás magukat. De estig még bárki gondolkozhat.

Nyolc óra után, az esti stúdió alatt a hazautazni vágyók felsorakoztak a folyosón csoportonként. Ádám nem jött el, Kartali, Kristóth se. Sallait észrevette a nevelőtanár, s a tanulóajtóból zavarta vissza. Király Gabi tudta, mit jelent péntek este bent maradni az utolsó stúdiómon. A Főnök lezárja a hazautazók névsorát, s másnap már hiába próbálkozik. Az első csöngetéskor ellenőrzőjével együtt inge alá dugta a kimenőkönyvét, a hálóteremben a kályha mögé lopózkodott, s csak negyed kilenckor sétált le a csoporthoz.

Szokás szerint kettesével álltak az ajtó előtt, feszengve, erőltetett komolysággal; a szélső sor minden kilincsnikordulásra ellökte magát a faltól, és *vigyázzba* vágta magát. Itt-ott fojtott nevetés vagy halk szitkozódás tört fel.

Gabi szótlanul haladt a csoporttal, szinte moccanás nélkül; az ajtó felé már egyre jobban érezte a szívét, s ez a kalapálás minden fölösleges mozdulatot leparancsolt róla. A Főnök az asztal mögött ült, a gomba alakú írólámpa fénykörében. Ahogy a belépőre nézett, előbb sunyi mosolyféle futott át az arcán, majd a zord atya kifejezésébe rándultak keskeny ajkai. Szerette a biztos és könyörtelen vadászatot, ahol a legyőzött vadba még egyszer belerúghat, pedig ezek a vadak találkozásukkor órá csak szelíd szarvasszemekkel néztek, még ha a háta mögött fejüket száz rúgás után is fölemelték.

– Király fiam, veled már találkoztam...

– Igen, igazgató elvtárs.

– Nem értesz magyarul, gyerekem?

– De értek, igazgató elvtárs.

– Akkor bizonyára csak betévedtél ide, véletlenül. Netán beszélgetni akarsz, csevegni... gondoltad, ráérünk. – Leggúnyosabb mosolyával futtatta fülig a száját a főnök. – No, hadd halljam!

- Szeretnék hazautazni.

- Szeretnél, édes fiam, szeretnél! Az ember sok mindent szeretne. Például sárkányra vadászni, leszállni a Holdra, vagy épp királynak lenni a szocializmusban...!

Gábor meghökkent.

- Én nem akarok király lenni.

- Akkor mit vigyorogsz vacsora közben?

- Igazgató elvtárs, én nem vigyorogtam.

Gábor zsebkendőért nyúlt, letörölte a homlokát. Érezte, ereje mint hagyja el, s teljesen elgyöngül, ha ez az ostoba, hülye játék még folytatódik. Ütni, kiáltani kellett volna a dühtől, s persze tudta, hogy nem lehet. Kapaszkodnia kellett valakibe, a folytatás végett, hogy elhagyhassa száját a szemrebbenés nélküli hazugság, hogy az apjához utazik, és pénze is van az utazásra. Anyja meghalt, ezt tudta a főnök, ami meg az utazást illeti, gyűlölte, ha valaki *stoppolt*, ha rájött, hetekre megvonta a vétkes kimenőjét. Barna bácsira gondolt hát, atyai osztályfőnökére és Zsókéra, akihez hazavágyott.

- Tagadsz még? - hallotta újból. - Te fakutya!

- Csak úgy mosolygok... - felelte csöndesen.

- Úgy, mosolygunk... No, arra felelj, kihez utaznál haza?

- Hát apámhoz...

- És mit csinálsz otthon?!

- Tanulok.

- Hát még?

- Találkozom...

- Név szerint?

- Név szerint, igazgató elvtárs?

- Név szerint!

- *Királyokkal is*, igazgató elvtárs - felelte, finom gúnynak is szánva az igazságot.

- Kikkel?!

Már nem érdekelte a főnök... Üvöltsön, azért se mondja meg (bár úgyis tudja), hogy náluk a fél falu *Király*... Figyelme tompulni kezdett. Látta magát: mintha egy végtelen alagutat ásna, ám előre jutás helyett csak egyre távolabb kerül a fénytől. Egy markolás a földbe, egy lendülettel maga mögé... az egész csak meddő erőpróba, sóvárogva a cél után, reménytelenül. Mint a Vidámparkban a görkorcsolyás kos, *akit* ha megpróbálna a sínen túlra lökni, a holtvágány újra meg újra visszataszítja...

A főnök sápadt, fehér öklei hosszan az asztalra nyomódtak, majd sietve fel-lapozott egy naplót. Amikor felnézett, ravaszdi mosoly ült az arcán.

- Add ide az ellenőrződet!

Mosolya még szélesebbre tágult. Gábor közepes tanuló volt, szeptember óta mindössze két jelese volt a füzetben.

- Hogy kétszeres öröm legyen számodra az *otthon* - állt fel és karolta át a fiút -, csupán egy feltételt szabok: hozzá két jelest holnap. Így nemcsak a hazautazás boldogít, de a szép tanulmányi átlagod is.

Mire fölért a lépcsőn, véget ért a stúdium. A többiek a hálóterem előtt szekrényüket rendezgették, vagy mosakodtak a fehér fémvályúk fölött. Ahogy haladt, szüntelen lökdösték, püsszegték utána: „mi van, mi, van, hazaenged?” – vállat vont: még nem tudja. Levetkőzött.

– Na, mi van? – tárultak föl az arcok az ágyban. – Dumálj már!

– Hozzak két ötöst holnap, akkor hazaenged.

– Húúú, öregem! Ez aztán tudja, mit kérjen.

– Így csak ballagáskor mégy haza, édesapám!

– Duma befejezve! – állt föl a negyedikes Marosi. Majd csöndesre fogta a hangját. – Te, ha kis eszed van, most elfogadsz tőlünk két jelest. Két szép piros jelest.

– Ez csalás! – jajdult fel egy riadt kis első.

– Pofa be! Hát aztán! Minket nem „csalnak”? Elcsalják téled a legszebb vásárnapokat, hogy bezárva itt penészedj. Hányszor mégy haza egy évben? Havonta? De ha a legkisebb *zúr* van veled, csak karácsonykor meg a tanév végén... Hol az önérzeted, mersz ellene szólni? (Marosi tűzbe jött.) Ha az ebédnél harapod a kenyeret, ahelyett hogy törnéd, már rád nyálazza: „látszik, hogy paraszt vagy!” – s te nem tiltakozol. Ha egyest hozol, a nép ellensége lettél... Mekkora *csalások* a miénkkel szemben!

– Jelentsük fel! – kiabálta valaki.

– Hová, te nagyokos! Minden vádra mentség neki a *szocializmus*, a „szocialista szellem”. Ha egyszerre tennénk panaszt, úgy igen! Csak ne lenne ennyi beszari alak. Így csak a gutaütésben bízhat az ember, aztán ha szerencsénk van, egy jobb főnökben egyszer. No, kell a két ötös, vagy nem?

– Hülye vagy, Laci – fogta le Gábor a hadonászó fiút. – Tudod, hogy napokon belül kirúgna minket. Utánanézz a jegyeknek.

Marosi szitkozódva ült le.

– *Gilt!* De ha nem lenne ilyen *zúrös*, megcsinálnánk?! –

S ekkor, mint fojtott mennydörgés, megszólalt Fekete Pista:

– Marhák! Sok hülye seggfej! Tudjátok, mi van odakinn?! Tudjátok?! Kérdézetek már meg apátokat, anyátokat, ha mernek beszélni! Nézzetek már szét, ha hazamentek! Hogy be van varrva a zsebed, mi! Hogy nem haraphatod a kenyeret, ugye?! Nem füttyülhetsz le az ablakból a spinék után... Istenem, mekkora hülyék vagytok!

Senki nem szólt, nem kérdezett semmit.

Hosszú csend támadt. Marosi is csak jóval később merte bekapcsolni a matrac alatt dugdosott *tranzisztorosát*.

Később megélenkült a szoba, Marosi már a párna fölött hallgatta *Luxemburgot*, a sarokban vicceket meséltek.

Gábor Zsókára gondolt. Tudta, hogy mindkettőjükre ugyanaz a zsongás borul; ez a luxemburgi dzsessz, meg a tánc utáni sóvárgás hidat ver közéjük, az ötven kilométer közé, és erőt ad a még kétévnyi kényszerű hallgatáshoz. Csak arcát látta a lánynak, s szétkócolt haját a párnán, és nemsoká álomba süllyedt

felborzolt idegekkel, nyugtalanul. Álmában a Vidámparkban járt, markából sebesen futott ki a görkorcsolyás kos.

Másnap délelőtt beszélt Sipossal, biológia tanárukkal, aki két éve végzett az egyetemen. Sipos vállon kapta Gábort, s a folyosó végén beírt az ellenőrzőjébe két jelest.

– Ha visszajöttél, majd lefeleljük – kacsintott rá. – No, eredj!

Háromkor az állomáson volt. A teherpályaudvaron, az irodában az öreg Koltay volt szolgálatos. Kezet nyújtott, megölelte Gábort, és a rakodók szobájába küldte melegedni.

Hétkor futottak be az első vagonok, mind *káipszilonos*, 260 mázsás, sóderral megrakodva. Gábor nem vállalta egyedül, a rakodóbrigádokkal meg nem közösködhet. Végül, már nyolc után, egy tőzeges vagonhoz vezette az öreg, a raktár szélén.

– Csak ki ne köpd a tüdődet, fiam. Rongy ötvenesért.

A zárt vagon mélyén sötétlett a tőzeg. Belenyomta a szívlapátot: a teher még súlytalannak tűnt. Nagy lendülettel fogott hozzá, a „súlytalanság” könnyelművé tette, s nem telt belé egy óra, éreznie kellett, hogy ezzel a tempóval könnyen kudarcot vall. A lámpa vágta négyszögben felhőkben keringett a tőzeg, akár a porhó, levegőre éhes szája hosszú ideig csak nyelte s köpte ki a már ragacsos masszát, míg hányingere nem támadt, s ettől kezdve kényszerítette magát, hogy csak orrán át lélegezzon.

Inge átizzadt, izmai, ízületei mintha présben égtek volna.

Zsóka majd várja. Arcát kendővel törli le, belé karol és vezeti hazáig. Az úton nem szólnak. Otthon Pista bácsi nyit ajtót, tenyerük egymásba szorul, „megjöttél?”, kérdik, és magukra hagyják őket. Zsóka vizet hoz, szappant és kendőt..., majd tányért rak elé. Leterítik a zöld, virágmintás plédet, ő fekszik az ágyon, a lány ölében. Később átmennek fél liter borért. A rádióban Luxemburg szól..., szaxofon, szőlőgítár..., feje a lány ölében, hajában nyugtalan ujjak, ajkánál pohár. Játszanak. A konyha lesz a lokál, éjjeli mulató, a zöld, virágmintás bárheverőkkel...

Éjjélre takarította ki a vagon. Letisztította a sínkoronát, a szállítóbárcát magához vette, lassan ballagott az irodához, és csendesen nyitott ajtót – az öreg már aludt a székben. Félmeztelenre vetkőzött, s a vállára terített törülközővel ment mosdani a sínek közé.

Ötör ébresztette az öreg, a reggeli személy előtt félórával.

– Itt az ötvenesed, öcsi, aztán jó utazást!

Kezet fogtak, és Gábor tudta, hogy amíg itt ez a város, az öreg Koltay megmarad neki; az ötörai ébresztőig övé egy pad a szomszéd szobában, övé a vállait fedő törülköző és a hidegen csobogó víz a sínek között.

Nyolc óra előtt ért N.-be. Fáradtan, szemében ezernyi túsúrás, szinte félálomban szállt le a vonatról.

Zsóka nem várta.

Csöngetésére a lány nyitott ajtót, ám ő homályos tekintetét most alig tudta erre a kedves arcra tární.

A lány kétségbeesetten ölelte magához

- Jaj, édes, édes!, ha tudnád, mi történik velem! Nem, most nem..., nem tehetem..., hogy Luxemburg? Ó, Luxemburg!... utazzál vissza, édes...!

És szenvedő arccal, egyszerre kapaszkodva belé és taszítva magától, kitesz-
kolta az ajtón, s ő már kintről hallotta a lány feltörő zokogását.

*

Hetekig nem álmodik. S aztán egy éjjel újra a Vidámparkban áll. Százszor is eltaszítja a korcsolyás állatot, mindvégig ugyanolyan erőtllenül. Egyedül, az odúnyi sötétségben szinte beléfagy a csöndbe.

Végül – izmai már az ernyedés határán – Marosi hangját hallja, az ebédlő, a hálóterem zsviváját, az öreg Koltay mellett prüsszkölő mozdonyokat, s szorító markából döntő ostromra indul a kos a holtvágány ellen, az éjszaka vonzásában.

